

БРАНКО ПЕТРАНОВИЋ - ЗАПИСНИЦИ ПОЛИТБИРОА ЦК КПЈ 1945-1948, Београд 1995, стр. 846.*

Посебно сам почаствован што и овдје, испред издавача, говорим о књизи - студији "Записници Политбироа ЦК КПЈ 1945-1948." чији је приређивач недавно преминули професор Бранко Петрановић.

О професору Петрановућу, овом приликом не бих много, јер је он свима вама овде присутним добро познат, а посебно и из разлога што сам о њему говорио у самој књизи коју сада промовишемо. Морам да нагласим да је тај велики и плодни историчар, или боље речено "институт", како су га поједине колеге звале, био чест гост Архива Југославије као корисник архивске грађе. Архив Југославије био је суиздавач његове публикације архивске грађе на тему "Југославија и уједињени народи".

Професор др Бранко Петрановић, приређивач ове публикације, један је од најгоростаснијих историјских личности времена у коме је живио и радио. Или, како је једном приликом напоменуо академик Владо Стругар "Бранко је генијални историчар. Њега ће изучавати, писаће се о њему, радити дипломски и магистарски радови и бранити дисертације".

Док се год буде спомињала Југославија, а то је у недоглед као историјска чињеница, дотле ће Бранко бити спомињан као научник који је написао највише и неочекивано је да ће неко више написати, јер историчар као што је она ретко се рађа.

* Излагање на промоцији књиге "Записници Политбироа ЦК КПЈ 1945-1948." 8. XII 1995. године у Подгорици у Библиотеци "Радосав Љубовић".

Данас смо се овдје сакупили да извршимо промоцију књиге записника са седница Политбироа ЦК КПЈ за период од 11. 06. 1945. до 07. 07. 1948. Политбиро ЦК КПЈ је у том периоду био најважнији орган у Југославији у коме се стицала сва власт са монополом одлучивања. Ја о самом садржају књиге, која је припремљена искључиво на основу архивске грађе која се чува у Архиву Југославије, о њеном значају, о вредности архивске грађе коју на научној основи у оквиру уобичајене методологије публиковања архивске грађе, такође нећу много говорити. О свему томе своју реч казаће уважени промотори, а затим ће суд научне, стручне и политичке јавности дати своје виђење и то ће имати изузетан и прави политички и историографски значај.

Желим само да напоменем да ова архивска грађа из периода који је изузетно значајан за проучавање тадашњих догађаја није до сада у целини, нити овако научно и стручно, публикована. Ми архивисти, а пре свега историчари, не смемо да допустимо да било које време и догађаји буду заборављени, а поготову не период на који се односи архивска грађа презентирана у овој публикацији, тим пре што се ради о периоду који је по мом мишљењу, незаобилазан за историју Југославије. Посебно је ова публикација драгоцене и због тога што је из тог периода сачувано врло мало докумената.

Овакве књиге - студије су потребне и њих треба читати, поготову када су пропраћене опширним научним и критичким апаратом и драгоцене су јер омогућавају да сагледамо и разумемо време и догађаје, процесе који су следили, па ако хоћете, и саме узроке кризе и рата који су се на просторима претходне Југославије одиграли протеклих година, и који се управо завршавају преговорима и, надајмо се, праведним миром.

Књига је узбудљива. Чита се у једном даху. Шта је рекао Марко или Ђидо? Како се држао Хебранг или Жујовић? Зашто критика једних не онемогућава их да раде шта хоће, а критика других спречава да раде оно у чему су очигледно у праву? Где ће се правити фабрике? Зашто баш у центру парка или на најплоднијој земљи? Зашто су грађени задружни домови? Зашто земљорадничке задруге у Црној Гори? Како су гушени приватни трговци? Какав је однос према цркви? Како су постављани и смењивани кадрови, функционери? Зашто ФНРЈ а не Савез народних република? Зашто се у Хрватској не чита "Борба" (и ако је на латиници)? Признаћете и узбудљиво и занимљиво. Ово је интересантно и због тога што у нашој политичкој,

па и широј јавности постоји, због начина вођења политике која је до пре десетак година била изван домаћаја јавности, једна врста радозналости што је било, ко је присуствовао, шта је говорио, ко је коме шта рекао на седницама политичких форума и сл. Међутим, садржај књиге не може се препричати, треба је прочитати.

Овом приликом желим да укажем и на то - како је дошло до реализације овог пројекта. Професор Петрановић припремио је рукопис публикације још 1983. године када је исти и рецензиран и предат Архиву ЦК СКЈ ради штампања. Из одређених, пре свега политичких разлога, до објављивања публикације није дошло за време постојања СКЈ. Од 1990. године архивска грађа СКЈ прелази у Архив Југославије, па и рукопис ове публикације. Свестан значаја архивске грађе коју обрађује и садржи ова публикација, Архив Југославије је од тада перманентно настојао да је публикује. Уз помоћ радника из Архива и ван њега, успели смо да унесемо лекторисани рукопис у компјутерски слог и да га преломимо и пренесемо на паус. Архив као савезна управна организација добија буџетом новац за издавачку дјелатност да може штампати само један ауторски табак, и ако се програмима предвиђа издавање најмање три књиге архивске грађе годишње. Шта се десило? Пре пар месеци на скупу посвећеном сасвим другим питањима, ја сам у неформалном разговору са директором Службеног листа СРЈ господином Благојем Николићем изнео проблем публиковања архивске грађе која се налази у Архиву Југославије, а посебно указао на више публикација које су приређене и чекају на објављивање. Том приликом уважени колега Николић изразио је спремност да се институција којом он руководи, заједно са Архивом ангажује те да публикује књигу архивске грађе која је пред нама. Захваљујући тој сарадњи ова књига, за непуну два мјесеца, угледала је свјетлост дана.

Хоћу да укажем и на то - да су још припремљене две публикације архивске грађе које чекају стварање бар минималних услова да буду објављене, а које као и ова коју данас промовишемо обрађује документа ЦК КПЈ за ратни период. Наиме, до сада је објављен 21 том ових докумената за период од 1941. до краја 1944. Остала су необјављена још два тома и то за период од 1. јануара до 15. маја 1945. године. Са објављивањем и ова два тома била би заокружена обрада свих докумената ЦК КПЈ за ратни период, што би за проучавање догађаја из тог периода било од изузетног значаја. Надам се да ће се услови за објављивање ова два тома створити у току наредне године, уколико књига која је пред нама буде распродана јер

би се тиме обезбедила бар почетна средства Службеном листу СРЈ да их, заједно са Архивом Југославије, публикује. Стога позивам појединце, правна лица, заинтересоване странке и све друге, да откупе ову публикацију.

Публиковање архивске грађе је крајњи циљ и домет сваког савременог архива и онај квалитетни параметар којим се мјери и оцјењује успех сваког архива. Нека и ова публикација, поред осталог, буде прилог констатацији да Архив Југославије успешно остварује и овај вид своје дјелатности.

На крају упознајем присутне да је ова књига од стране Филозофског факултета у Београду - катедре за историју као и других институција и појединаца предложена на овогодишњем Сајму књига у Београду да буде проглашена за издавачки подухват године.

Јован Појовић